

ZÁRÓBESZÁMOLÓ

NKFI FK 128 978

A projekt során a környezettörténet felsőoktatási recepciójának elősegítése érdekében két szöveggyűjteményt szerkesztettünk 70%-ban külföldi tanulmányok kivonatolásával (2021, 2022)¹. Az olvasóközönség tesztelése céljából előzetesen egy, Vadas András szervezte speciális Környezettörténet kurzus (ELTE) keretén belül szelektáltuk és értelmeztük a szöveggyűjteménybe kerülő tanulmányokat a hallgatókkal közösen (2018). Felsőoktatási segédanyagként ehhez kapcsolódóan Bodovics Éva egy válogatott környezettörténeti bibliográfiát készített, mely elérhető a projekt honlapján: www.environmentalhistory.hu.

A természettudományok irányában növelendő az együttműködést, 1 konferencia² és 1 tanulmánykötet (2021)³ született a hazai műhelyek együttműködése során. Az interdiszciplinaritás elmélyítése érdekében a projekt tagjai a Történeti Földrajzi Közlemények két,⁴ a Hungarian Historical Review 1 tematikus különszámában⁵ is szerepeltek tanulmányaikkal. A Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2021-es számát⁶ is a projekt tagjai szerkesztették.

Elkészült a "Táj nemzetiesítése" c. adatbázis, mely 1000 település kulturális, környezeti értékeit tartalmazza a 19. sz-ból,⁷ Hunfalvy János 3 kötetes országleírása, az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben (Kronprinzenwerk) magyar vonatkozású kötetei alapján és a Magyarország képekben I-II. c. nagyközönségnek szánt munka helyadatainak feldolgozásával.

Demeter Gábor főszerkesztésében kijött a bilingvis Kisatlasz a dualizmus kori Magyarország regionális társadalmi, gazdasági folyamatainak tanulmányozásához (1869–1910) / A Historical Geographical Atlas of Hungary for the Analysis of Socio-economic Phenomena (1869–1910). (Budapest-Debrecen, 2020), részben a projekt támogatásával.⁸

¹ Balogh Róbert - Bodovics Éva - Demeter Gábor - Erdélyi Mátyás - Eszik Veronika - Vadas András (szerk.): *Táj, ember, tudás - Zöldtörténelem. Bevezetés a környezettörténet irodalmába*, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2021. Tartalomjegyzékét lásd: www.environmentalhistory.hu Az első kötet könyvbemutatóját szintén lásd itt.

Balogh Róbert - Bodovics Éva - Demeter Gábor - Erdélyi Mátyás - Eszik Veronika - Vadas András (szerk.): *Táj, ember, tudás - Zöldtörténelem. Bevezetés a környezettörténet irodalmába II*, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2022 (in press).

² Környezettörténet 2019 - Környezeti események a Kárpát-Balkán régióban. Helyszín és időpont, ELTE, 2019. november 30.

³ Demeter Gábor - Kern Zoltán - Pinke Zsolt - F. Romhányi Beatrix - Vadas András - Bíró László (szerk.): *Környezettörténet 3. Környezeti folyamatok a honfoglalástól napjainkig történeti és természettudományos források tükrében. Environmental history 3.*, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2021

⁴ www.environmentalhistory.hu / <http://www.nye.hu/foldrajz/node/178>

⁵ www.hunghist.org : Natural resources and Society (2019): <https://hunghist.org/archive/79-hhr-issue/621-volume-9-issue-2> és Environments of War (2018): <https://hunghist.org/archive/79-hhr-issue/513-volume-7-issue-3>

⁶ www.environmentalhistory.hu

⁷ www.environmentalhistory.hu

⁸ <http://www.gistory.hu/g/hu/gistory/gismaps>

Különösen nagy eredménynek tartom, hogy a projekt 5 tagja közül a projekt során 4 szerzett PhD fokozatot (Bodovics Éva, Erdélyi Mátyás, Vadas András és Balogh Róbert 2022 március elején),⁹ 1 disszertáció, Vadas Andrásé, könyv alakban is megjelent,¹⁰ Bodovics Éva disszertációja 2022 márciusában került a nyomdába.¹¹

3 és fél év alatt 34 publikáció jelent meg, ebből 2 szöveggyűjtemény, 1 tanulmánykötet, 2 magyar, 1 angol nyelvű monográfia, 3 segédkönyv.

A balkanisztikai kutatásokat az 1 kis-¹² és 1 nagymonográfia¹³ mellett a 3 kronológia és több szaktanulmány képviseli.

A projekt eredményeit önálló honlapon jelenítettük meg: www.environmentalhistory.hu . A publicitást továbbá számos konferencia-részvétel biztosította – bár a járványhelyzet miatt az erre szánt pénzek egy részét kiadványszerkesztésre csoportosítottuk át.

Első év:

Balogh Róbert részt vett az ESEH (European Society for Environmental History) tallini konferenciáján (szekció: Crossing boundaries and using sources in a new manner: War, science and the use of wood between epochs and historiographies in East Central Europe, előadás: Reviewing the place of the Cold War in understanding Nature/Culture boundaries? Biographies, forest management and landscape change in the context of Anthropocene)

Bodovics Éva pedig a Hajnal István kör szegedi konferenciáján. Emellett Bodovics Éva a projekthez kapcsolódóan előadást tartott az Eszterházy Károly Egyetemen, Egerben, 2018. dec. 13-án tartott konferencián: "Amerikai magyarok - magyar amerikaiak. A közös történelem kutatásának állása napjainkban." című konferencián "Az amerikai kivándorlás éghajlat-történeti aspektusai: időjárás anomáliák és hatásaik Borsod és Zemplén vármegyében az 1880-as években".

Erdélyi Mátyás részt vett a Junior Fellows' Workshop az Institut für die Wissenschaften vom Menschen rendezésében c. bécsi konferencián (2018. november 27). Az előadás címe: "Speeding up modernity: railroad tariffs in the Habsburg Monarchy, 1860s-1880s".

⁹ Erdélyi Mátyás: *Experts in the Bureau: Capitalism and Private Clerks in the Late Habsburg Monarchy*, CEU, 2019; Bodovics Éva: *Az 1878. évi augusztusi miskolci árvíz társadalom- és gazdaságtörténeti vonatkozásai*, ELTE, 2020; Balogh Róbert: *Az erdők lehetséges történelmi értelmezéséről*, DE, 2022; Vadas András: *Egy határfolyó környezettörténete*, ELTE, 2020.

¹⁰ Vadas András: *Egy határfolyó környezettörténete. Háború és vízgazdálkodás a kora újkori Rába-völgyben*, Budapest, Magyarország : Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021.

¹¹ Bodovics Éva: *Tragédia 4 felvonásban. Az 1878. évi augusztusi miskolci árvíz társadalom- és gazdaságtörténeti vizsgálata*

¹² Demeter Gábor: *A modernizációtól az expanziós törekvésekig, a liberalizmustól a turanizmusig. A balkáni behatolás gazdasági és ideológiai alapjai*, Institute of History, Bulgarian Academy of Sciences, 2018. http://real.mtak.hu/85366/1/A_modernizaciotol_az_expanzios_torekvesekigNYOM_u.pdf .

¹³ Demeter, Gábor - Bottlik, Zsolt (2021) *Maps in the Service of the Nation : The Role of Ethnic Mapping in Nation-Building and Its Influence on Political Decision-Making Across the Balkan Peninsula (1840–1914)*. DigiOst (12). Leibniz-Institute for East and Southeast European Studies, Regensburg-Frank & Timme. ISBN 978-3-7329-0665-9; 978-3-7329-9320-8, <https://bibdorm.bsb-muenchen.de/api/v1/mf/pdf/BV047457541> és <http://real.mtak.hu/138387/>

Balogh Róbert a projekt kapcsán kolozsvári és csíkszeredai levéltári kutatásokat folytatott (2019. január 20-31., Kolozsvár, 2019. augusztus 5-10. Sepsiszentgyörgy - Csíkszereda), belföldön pedig Nyíregyházán a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárban (kb. 20 út), ill. Thallóczy és Kállay kapcsán az OSZK-ban és az MNL-ben végzett kutatási tevékenységet.

Eszik Veronika Zágrábban folytatott levéltári kutatásokat, emellett két konferencián vett részt:

1. ASEES Summer Convention (Association for Slavic, East European and Eurasian Studies, "Culture Wars"). The Peasant vs. the Gentlemen: Antagonistic Visions of 19th Century Croatian Society (Zagreb 14-16 June, 2019).

2. Institute of History, Horvát Tudományos Akadémia, Zágráb: Late Nineteenth-Century Anti-modernisms in East-Central Europe (2019. április 8).

A második év során:

Konferenciák, előadások a projekt témájában:

Erdélyi Mátyás:

1. "Biztosítási- és banktisztviselők Bécsben, Budapesten és Prágában (1848-1918)," A Hajnal István Kör konferenciája, Pécs, 2020.

2. "A Social History of Savings Banks and Credit Cooperatives in the Habsburg Monarchy (1880-1910): Benevolence and/or Capitalist Rationality?" (Masaryk Intézet, Prága, 2020)

Balogh Róbert:

1. Empire of Circulation. Habsburg Knowledge in its Global Setting. Helyszín és időpont: Bécs, 2019. október 9-11. Előadás címe: Entangled Knowledge Production, Professional Networks and the Commodification of Forests in Hungary ca. 1900-1920.

2. Környezettörténet 2019 - Környezeti események a Kárpát-Balkán régióban. Helyszín és időpont, ELTE, 2019. november 30. Előadás címe: Tudásformák és tájhasználat kapcsolata: erdők és legelők Szatmár vármegye keleti területén, 1880-1920.

3. Határ, Határhelyzet, Határátlépés. A Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület 2020. évi konferenciája. Helyszín és időpont: Pécsi Tudományegyetem BTK, 2020. augusztus 27-29. Előadás címe: A gyarmati frontier területekre jellemző jelenségek és az antropocén korszak kapcsolata a 20. század első évtizedeiben: egy példa Kelet-Indiából.

Bodovics Éva:

1. „Válságtörténetek: kihívások, tapasztalatok, új irányok”, Sic Itur ad Astra konferencia, Budapest, 2020. okt. 1-2. Előadás címe: „Bajban ismerzik meg...” Válsághelyzetek és kezelésük Borsod és Zemplén vármegyében az 1870-es években

2. Regionális Levéltáros Konferencia, Salgótarján, 2019. nov. 7. Előadás címe: Környezettörténet 2.0. Kutatások a környezettörténet és a társadalomtörténet határmezsgyéjén

3. Környezettörténet 2019 Konferencia, Budapest, 2019. okt. 31. Előadás címe: Éghajlati anomáliák és gazdasági következményeik. Ínség Borsod és Zemplén vármegyében az 1870-es évek végén.

A harmadik év során:

Balogh Róbert az alábbi konferenciákon vett részt előadásaival:

1. Mixing Water and International Relations Theory: Frameworks for Transboundary Water Analysis. ELTE, 2021. április 28. The Importance of the Carpathian Basin in the Anthropocene. Floods, Land-use and Energy History cc. 1910-1945.

2. Historicizing the Anthropocene in the Carpathian Basin: forests, pastures and society in the Eastern part of the former Szatmár County in Northeastern Hungary, 1880-1919. Exploiting Nature, Making an Empire. Natural Resource Extraction in the Late Habsburg Empire, Paris-Stockholm (online) 2021. május 20-21.

Bodovics Éva előadásai a projekthez kapcsolódóan:

1. How to narrate a disaster? Representation techniques of floods in late 19th century Hungary. Dealing with Disasters: Cultural Representations of Catastrophes, c. 1500-1900. (Radboud Universiteit, Nijmegen, Hollandia, 2021. jún. 17-18.)

2. Hozzávalók egy járványhoz. Az 1872/73. évi kolerajárvány környezeti okainak vizsgálata. Dimenziók V. Katasztrófák után... Természeti csapások, járványok és ökológiai folyamatok a történelemben. ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, az ELTE TTK Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék és a Magyar Földrajzi Múzeum közös konferenciája (Budapest, 2021. jún. 17-18.)

3. „...hogyan Angliába igen jó kereset van felbátorítva indultunk el.” A 19. század végi kivándorlás kezdeti évei. Hálózatok és társadalomtörténet. A Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület 34. konferenciája (Székesfehérvár, 2021. augusztus 26-28.)

Vadas András:

1. Csordogál a kispatak? Kisvizek használatának környezeti hatásai a modern kor előtt – Magyar Történelmi Társulat: Tájéttörténeti Konferencia – Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudomány Intézet, 2021. október 28.

2. Pestis a kora újkori Nyugat-Dunántúlon – mikor, miért, hol? – V. Orvosmeteorológiai Konferencia – Országos Meteorológiai Szolgálat, 2021. december 9–10.

3. Water-Mills in the Danube Valley in the Pre-Modern Times: The Main River and Its Tributaries – Transitions of Environment, Economy and Society in Danube Regions – Henan University, 2022. január 17–18.

4. Whose Water and for What? Sharing Water in Pre-Modern Cities – Acte de Commemoració del Dia Mundial de l'Aigua 2022 – Institut de Recerca de l'Aigua (IdRA) Universitat de Barcelona, 2022. március 22.

Erdélyi Mátyás:

1. “Administrative reform debates in Austria and Hungary, 1890-1914” (with Thomas Rohringer, Habsburg Civil Servants: Beyond State and Apparatus, ZRC SAZU-Victoria University of Wellington, online conference, 2021)

2. “Statistics as an instrument of government and administration in Central Europe” (Seminar series entitled “Technology and culture”, INALCO, Paris, 2021)

3. “Statistical experts on the margin: The career trajectory of József Kőrösy” (Making the Social World Objective, Department of History, University of Zurich, Zurich, 2021)

4. “Women’s labor activism: The case of bank and insurance clerks in Central Europe, 1900-1930” (Women’s Labour Activism in Eastern Europe and Beyond, 19th and 20th Centuries, Vienna, 2021)

5. “The logic of simplifying administration in Hungary (1900-1914)” (Online workshop, Bureaucracy and Innovation, *Administory*, 2021)

Eszik Veronika:

A kamarai intézményrendszer kiépítése az 1850-es években. Az átmenet kora: a BTK TTI, Újkori Témacsoport Műhelykonferenciája, 2021. szeptember 11.

A városhálózat csúcsragadozói, és egy példa a kisvárosi ellenállóképességre: Fiume és Zengg. Az Atelier Interdiszciplináris Történeti Tanszék konferenciája, ELTE BTK, 2021. szeptember 23.

Eszik Veronika zágrábi levéltári kutatásokat folytatott a projekt keretén belül 2022 március végén.

Az eredeti költségvetéstől való eltéréseket a pénzügyi beszámolóban indokoltuk. Ezek zömmel a pandémiához, illetve Bodovics Éva státusában beállt változáshoz köthetők.

A projekt távlati kifizetési lehetőségeiről: nem jelent meg az eredeti pályázatban tervezett tanulmánykötet a projekt zárásáig, de a tanulmányok egy híján beérkeztek és 2022 során megszerkesztésre és kiadásra kerülnek. A forrást más projektpénzek biztosítják.

Megjelenés alatt áll Bodovics Éva disszertációja, továbbá a projekt anyagával részt veszünk az idei Dimenziók VI. konferencián (Eszik Veronika – Demeter Gábor: A táj nemzetiesítése a földrajzi irodalomban a 19. században),¹⁴ illetve a Prágában megrendezésre kerülő etnológiai konferencián (okt. 13-14.).¹⁵ Szintén a projekt keretén belül jelenik meg Sokcevitcs Dénes: Horvátország története c. munkájának új kiadásának angol fordítása 2023 táján.

A projekt során a vállaltaknak megfelelően a Balkán-kutatásokhoz kapcsolódóan az OSZK Kézirattárából és az MNL-ből beszerzésre került Kállay Benjámín szerbiai naplója (1871-1875), továbbá Thallóczy Lajos naplója (Fol. Hung 1677.) 1900-1916 között és a Quart. Hung 2459. 1. kötete. Ezek feldolgozása folyamatos a BTK TTI munkatársai részéről.

Budapest, 2022. 04. 25.

Demeter Gábor
vezető kutató

¹⁴ <https://www.elte.hu/content/dimenziok-vi.e.14236>

¹⁵ <http://www.eu.avcr.cz/en/news/Researching-in-the-Carpathians/>